

ШАХОВА ОЛЕНА ГРИГОРІВНА, кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків.

Відмінності базових переконань у старших підлітків різної статі

Вступ. Поняття «базові переконання» можна визначити, як глобальні, стійкі уявлення індивіда про світ і про себе, які впливають на мислення, емоційні стани та поведінку людини. Переконання людини активно формуються в підлітковому віці, поряд з розвитком самосвідомості і набуттям гендерної ідентичності, і є основою здорового почуття безпеки [1, 2]. У попередній роботі, аналізуючи гендерні особливості життєстійкості підлітків, ми виявили більш високі показники загального балу життєстійкості за рахунок таких її компонентів, як «Залученість» та «Прийняття ризику» у дівчаток порівняно з хлопчиками [3]. Отримані в нашому дослідженні дані можуть свідчити про більші здібності дівчаток витримувати і ефективно долати стресові ситуації та про наявність більших внутрішніх ресурсів для управління змінами та подолання труднощів. Це може відбуватися за рахунок більшої впевненості в собі і в тому, що світ великодушний, отримання більшого задоволення від власної діяльності, відчуття себе значущими і досить цінними, щоб включатися у вирішення життєвих завдань, не дивлячись на труднощі, тобто, в більшої залученості.

З метою уточнення того, чи дійсно більш висока життєстійкість дівчаток пов'язана з різницею базових переконань з хлопчиками, ми провели дослідження базових переконань у підлітків різної статі.

Організація дослідження. Базові переконання підлітків вивчали за допомогою Шкали базових переконань Р. Янов – Бульман в адаптації О. Кравцової. У дослідженні взяли участь 50 осіб у віці від 15 до 17 років. З них 23 хлопчики та 27 дівчаток. Для статистичної обробки отриманих даних використаний t - критерій Стьюдента.

Результати дослідження, обговорення та висновки.

Аналіз результатів дослідження показників базових переконань хлопчиків і дівчаток виявив гендерні особливості цих параметрів когнітивної сфери підлітків: показники за шкалами «Прихильність світу» (хлопчики: $3,62 \pm 0,16$,

дівчатка: $4,45 \pm 0,22$; $p \leq 0,01$), «Доброта людей» (хлопчики: $3,61 \pm 0,16$, дівчатка: $4,09 \pm 0,17$; $p \leq 0,05$), «Справедливість світу» (хлопчики: $3,73 \pm 0,19$, дівчатка: $4,44 \pm 0,13$; $p \leq 0,01$), «Контрольованість світу» (хлопчики: $3,89 \pm 0,16$, дівчатка: $4,34 \pm 0,14$; $p \leq 0,05$), і «Цінність власного «Я» (хлопчики: $3,47 \pm 0,19$, дівчатка: $4,13 \pm 0,20$; $p \leq 0,05$) у дівчат були достовірно вище, ніж у хлопчиків. Це означає, що дівчатка-підлітки більше, ніж хлопчики вірять в прихильність навколишнього світу і доброту людей, контрольованість подій і їх підпорядкування законам справедливості. Дівчатка також більшою мірою, ніж хлопчики, відчують цінність власного «Я».

У той же час, не виявлено гендерних відмінностей у вираженості таких базових переконань підлітків даної вибірки дослідження як «Випадковість як принцип розподілу подій, що відбуваються», «Ступінь самоконтролю» та «Ступінь успіху». Це означає, що і хлопчики і дівчатка-підлітки в рівній мірі вірять у важливість везіння, випадковість подій, що відбуваються, і власні можливості керувати ними.

На думку американського психолога Янов-Бульман, віра в те, що в світі більше добра, ніж зла, що світ сповнений сенсу, і події відбуваються не випадково, а контролюються і підкоряються законам справедливості, поряд з переконанням у цінності власного «Я», формують у людини здорове почуття безпеки [1]. Таким чином, вважають, що концепція навколишнього світу і власного «Я» більшості здорових людей може бути сформульована наступним чином: «У цьому світі хорошого набагато більше, ніж поганого. Якщо щось погане і трапляється, то це буває, в основному з тими, хто робить щось не так. Я хороша людина, отже, можу відчувати себе захищеним від бід». Люди, які вважають, що світ доброзичливий і справедливий, схильні себе вважати значущими й цінними. Від цього не в останній мірі залежить вибір ними активних поведінкових стратегій, спрямованих на опанування труднощів.

Таким чином, на цьому етапі дослідження нами були встановлені відмінності в світогляді хлопчиків та дівчаток вибірки даного дослідження: дівчатка-підлітки більше, ніж хлопчики вірять в прихильність навколишнього світу і доброту людей, контрольованість подій і їх підпорядкування законам

справедливості, а також дівчатка більшою мірою, ніж хлопчики, відчують цінність власного «Я». Зазначені особливості базових переконань дівчаток є підґрунтям для їх більшої за хлопчиків здібності витримувати і ефективно долати стресові ситуації та більші внутрішні ресурси для управління змінами та подолання труднощів, що в цілому визначає більшу життєстійкість дівчаток.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Предметом подальших досліджень може бути виявлення причин відмінностей в базових переконаннях дівчаток і хлопчиків - підлітків а також виявлення особливостей виховного впливу на хлопчиків, які можуть призводити до зниження їх життєздатності, в порівнянні з дівчатками.

Список літератури.

1. Janoff-Bulman R. Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Application of schema construct / R. Janoff-Bulman // *Social Cognition*. - 1989. - Vol. 7. - P. 113–136.
2. Богомаз С.А., Рубанова А.Л., Шухлова Ю.А. Позитивная система базисных убеждений как фундамент развития личностной зрелости у студентов-первокурсников / С.А.Богомаз, А.Л. Рубанова, Ю.А. Шухлова // *Медицинская психология в России: электрон. науч. журн.* – 2014. – N 2 (25) [Электронный ресурс]. – URL: <http://mprj.ru> (дата обращения: чч.мм.гггг).
3. Шахова О. Г., Штриголь Д. В., Потьомкіна А. І. Гендерні особливості життєстійкості підлітків / О.Г. Шахова, Д.В. Штриголь, А.І. Потьомкіна // *Актуальні напрями практичної психології і психотерапії: Матеріали VI Харківської науково-практичної психологічної конференції (Харків, 11 грудня 2015 року) / Харківський національний університет внутрішніх справ.* – Харків, 2015. – С. 212-216.